

Czimre Klára: Madeira – egy portugál sziget tele jó gyakorlatokkal

(Útbeszámoló, 2025. október 6-10.)

A **GOCORE** (**GO**verning **CO**mmunity **RE**silience) Interreg Europe projektben (<https://www.interregeurope.eu/gocore>) 2023. március és 2027. február között Hajdú-Bihar Vármegye Önkormányzata aktív partnerként (<https://hbmo.hu/portal/gocore-a-projektrol/>) vesz részt. A projekt célja, hogy erősítse a kapacitásait Hajdú-Bihar Vármegye vidéki térségeinek és bevonja a települési közösségeket aktív partnerként a vármegyét érintő fejlesztésekbe (digitalizáció, klímaadaptáció, gazdasági és társadalmi kihívások). A projektben résztvevő partnerek Magyarországgal együtt 6 országot képviselnek: Frízöld Tartomány (Hollandia), Syddjurs Önkormányzata (Dánia), Regionális Kutatástechnológia és Innováció Ügynökség (Madeira, Portugália), Coimbra régió településközi közössége (Portugália), Trentino Együttműködési Szövetség (Olaszország), Saaremaa Önkormányzata (Észtország) (**1. térkép**).

1. térkép GOCORE Partnerség (Forrás: <https://hbmo.hu/portal/gocore-partnerseg/>)

Tematikus munkaülések és tanulmányutak (Pressure Cooker” esemény) keretén belül lehetőség nyílik jó példák és gyakorlatok megismerésére és lemásolására. 2025 őszén lehetőségem nyílt a vármegyei szakértői csoport aktív tagjaként részt venni a madeirai partner által szervezett idei utolsó Pressure Cooker eseményen. A hasznosítható gyakorlatok és megoldások helyi alkalmazási lehetőségeinek megismerése szakmai szempontból rendkívül tanulságos és előremutató volt, tapasztalataimat mind az oktatási mind pedig a kutatási tevékenységem során hasznosnak ítélem meg.

A négynapos madeirai kiküldetés során az első napon (2025. október 6. hétfő) 7 óra utazással közvetlen járatral érkeztünk meg Debrecenből Funchalba (Debrecen-Budapest-Funchal). Az út során részletesen átbeszéltük az eddigi találkozók eredményeit és felidéztük a korábbi Pressure Cooker eseményeken megismert jó gyakorlatokat. A korábbi tapasztalatokra építve megfogalmaztuk elképzeléseinket és kérdéseinket a madeirai partnerintézmény előre megküldött programja alapján.

A találkozó a madeirai partnerintézmény, az ARDITI (Regionális Kutatás-, Technológia- és Innovációfejlesztési Ügynökség) szervezésében valósult meg (**1. kép**). Az ARDITI egy interdiszciplináris intézmény, amely a technológia, az egészségügy és az óceánok kutatása területén végez kutatásokat és kínál innovatív megoldásokat. A kutatóintézet működtetésében Madeira regionális kormánya, a Madeirai Egyetem, és számos a régióban található kutatás-fejlesztéssel kapcsolatos tevékenységet végző magánszervezet/-vállalat vesz részt. Nonprofit szervezetként és a nemzeti tudományos és technológiai rendszer tagjaként az Ügynökség célja a kutatási tevékenységek, a kísérleti fejlesztés, a technológiai népszerűsítés, a szakmai képzés és a tudományos ismeretterjesztés támogatása, és ezáltal Madeira Autonóm Régió modernizációja és fejlesztése. A 2013-ban alapított ARDITI négy kutatóegységnek (IDL – Dom Luiz Intézet, ITI – Interaktív Technológiák Intézete, MARE-Madeira, Madeira N-LINCS) és 2 interfész platformnak (Madeirai Óceáni Obszervatórium és Intelligens Szigetek Központja) ad otthont. Az 54 alkalmazottat foglalkoztató ügynökségnek 2025-ben 15,4 millió dollár bevétele volt.

1. kép Az ARDITI székháza Funchalban (Forrás: saját fotó)

Az ARDITI számos sikeres projektben szerepelt a fennállása óta eltelt 12 évben. Jelenleg a GOCORE projekt mellett még 34 projektben partner, és korábban már 67 sikeresen

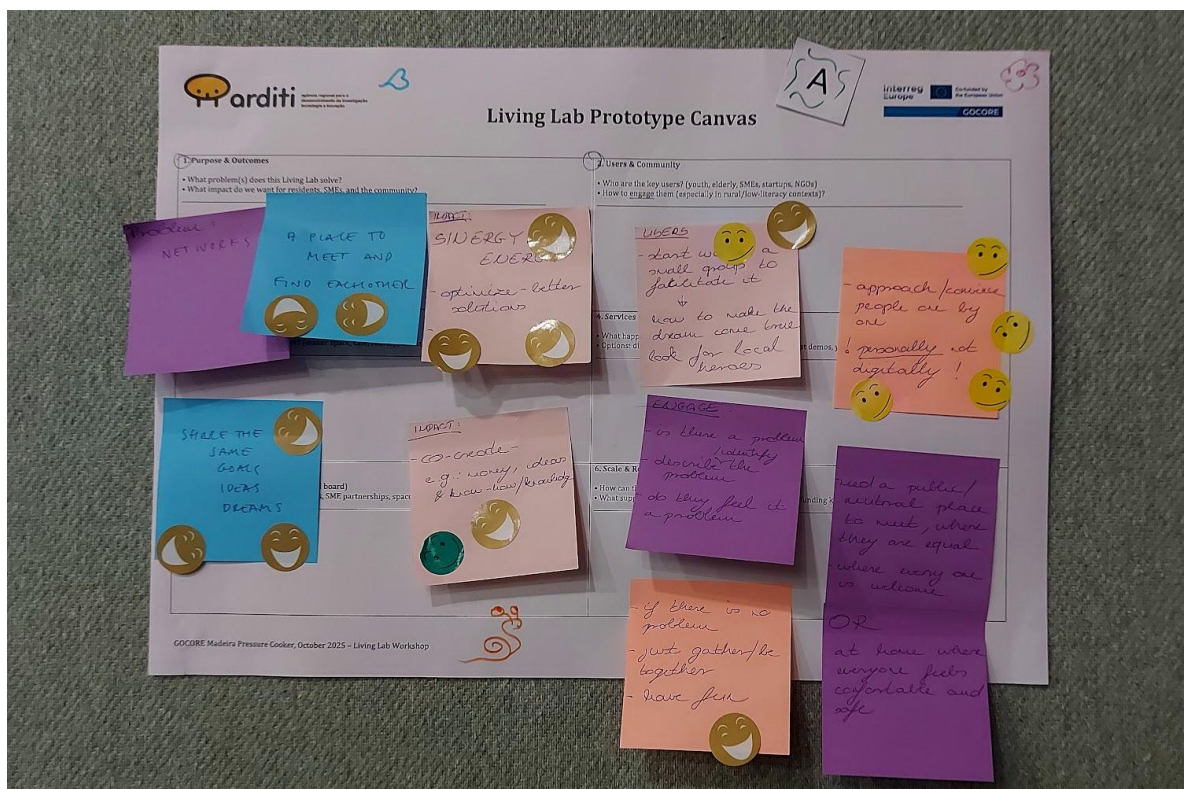
lezárt projektben szerepelt, ami nemzetközi elismertséget és nagyfokú tapasztalatot hozott az Ügynökségnek. 2024-ben több mint 100 tudományos publikációjuk jelent meg, 114 iskolai programot szerveztek és 3272 diák vett részt az általuk szervezett programokon. Mindezt úgy, hogy Madeirán a K+F tevékenységek költségvetés GDP-hez viszonyított aránya mindössze 0,48%, szemben a 2,24%-os EU átlaggal (2024). Sikerességük egyrészt az egymásra épülő kutatási egységek kiváló szakmai háttérével, másrészt az agilis menedzsment koordinátori munkájával magyarázható.

A találkozó első napján (2025. október 7. kedd) az ARDITI bemutatkozó előadása után a peer review szekció és a szeminárium két egymás melletti teremben dolgozott párhuzamosan. A délelőtti beszélgetés folyamán megismertük az ARDITI Living Labs Community-Centred Innovation (Élő Laboratóriumok Közösségek Központú Innováció) koncepcióját, amelyet a Ray Oldenburg amerikai szociológus által megalkotott „Harmadik hely” teóriára (Third Place Theory) építve kívánnak beépíteni a közösségi reziliencia kapcsán. Erre a 2024. június elején Dániában szervezett 3. Pressure Cooker eseményen megismert Maltfabriken közösségi teret említette meg a madeirai partner jó gyakorlatként, amit egyhangúan az eddig megismert legjobb „Harmadik helyként” ismertünk el az összes partnerrel egyetértésben. A szeminárium keretén belül 3 csoportra osztottak minket, felügyelve, hogy mindegyik csoport többnemzetiségű legyen. Így én például egy holland, egy észt, egy olasz és egy portugál partnerrel kerültem egy csapatba **(2. kép)**. A feladatunk egy „Living Lab Prototype Canvas” kitöltése volt, ahol az ezen szereplő egymásra épülő 6 témakörből a mi csapatunk az utolsó 2-re keresett ötleteket: (5) Kormányzás & Fenntarthatóság, (6) Lépték & Másolhatóság.

2. kép „Living Lab Prototype Canvas” szeminárium (Forrás: saját fotó)

A témakörökön belül feltett kérdésekre adott válaszainkat csapatonként bemutattuk, majd ezt követően egyénileg is értékeltük azokat a hatásuk, kivitelezhetőségük és alkalmazhatóságuk szempontjából. A Living Lab koncepció továbbfejlesztése, és a megközelítés előnyeinek és hátrányainak az elemzése állt a délelőtti szeminárium középpontjában, mely elérte célját hiszen az együtt gondolkodás és a közös munka mellett a jövőbeni jó gyakorlatokra is tettünk javaslatokat (**3. kép**).

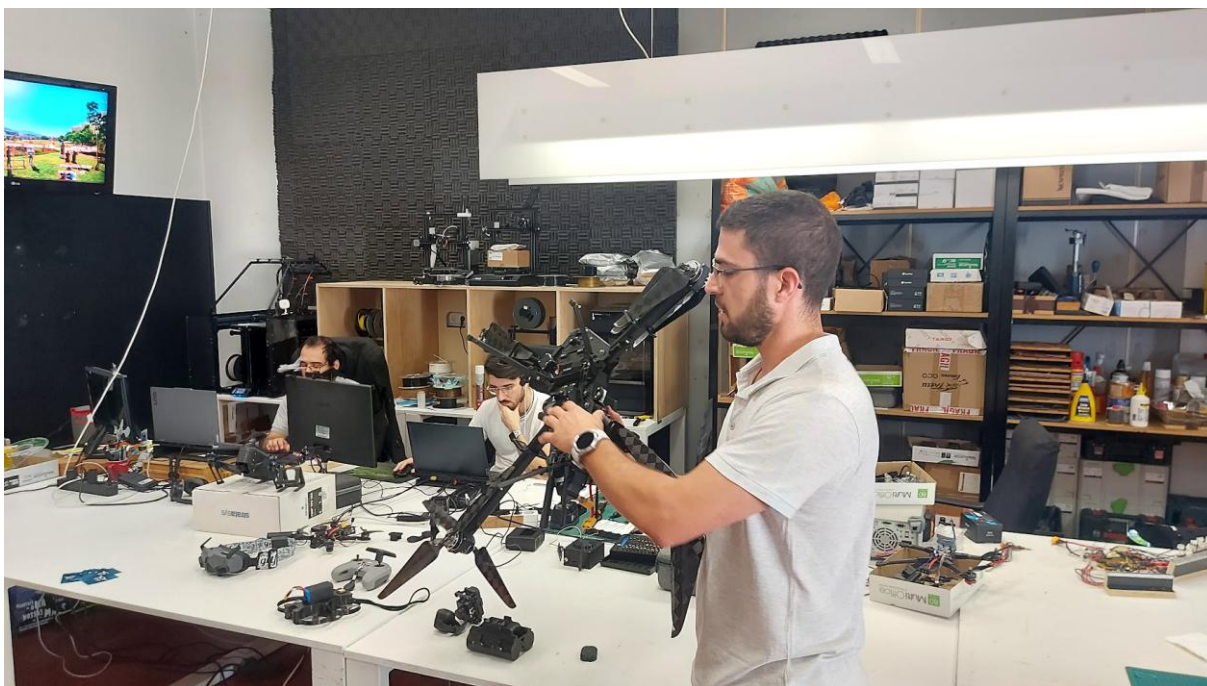

3. kép Jó gyakorlatok és azok kivitelezési mechanizmusára tett javaslatok

A délelőtt második programja az ARDITI épületének bejárása volt, ahol két csoportra osztva megismerkedtünk az Ügynökség három részlegével. Elsőként egy 3D nyomtatóval és marógéppel felszerelt részleget látogattunk meg (**4. kép**), ezt követően a Sentinela Atlantica projekt drónfejlesztő csapatának munkáját ismertük meg (**5. kép**), végül pedig a NOVA LINC NeuroRehabLab virtuális valóság technológia alkalmazásához kapcsolódó eredményeit ismertük meg a virtuális valóság élményen keresztül nyújtott pszichológiai támogatás vetélés után témában. Mindhárom kutatási terület és tevékenység rávilágított az ARDITI széleskörű tevékenységére, tudományos sokszínűségére és elhivatottságára. Az innovációk iránti elköteleződés a siker kulcsa lehet minden közösség számára, így Madeira esetében is rendkívül fontos szerepet töltenek be a K+F tevékenységet folytató ARDITI-hez hasonló szervezetek.

4. kép Madeira az ARDITI laborjából (*Forrás: saját fotó*)

5. kép Az első csavaroktól a képelemzésig: drónfejlesztés felsőfokon a Sentinela Atlantica projekt keretén belül (*Forrás: saját fotó*)

A Múzeumban szervezett ebédet követően, a délután folyamán három olyan nevezetességét ismertük meg Funchalnak, amelyek nagyszerűen ötvözik a hagyománytiszteletet és modern elvárásokat. A Madeira Cable Car (kötélpályás felvonó) 2000-ben kezdte meg működését, üzemeltetője a Teleféricos da Madeira SA. Jelenleg 39 darab 7 személyes kabin szállítja az utasokat egy 3,2 km hosszú kötélpályán, büszkén hirdetve a CO₂ kibocsátás csökkentéséhez való hozzájárulását (**6. kép**).

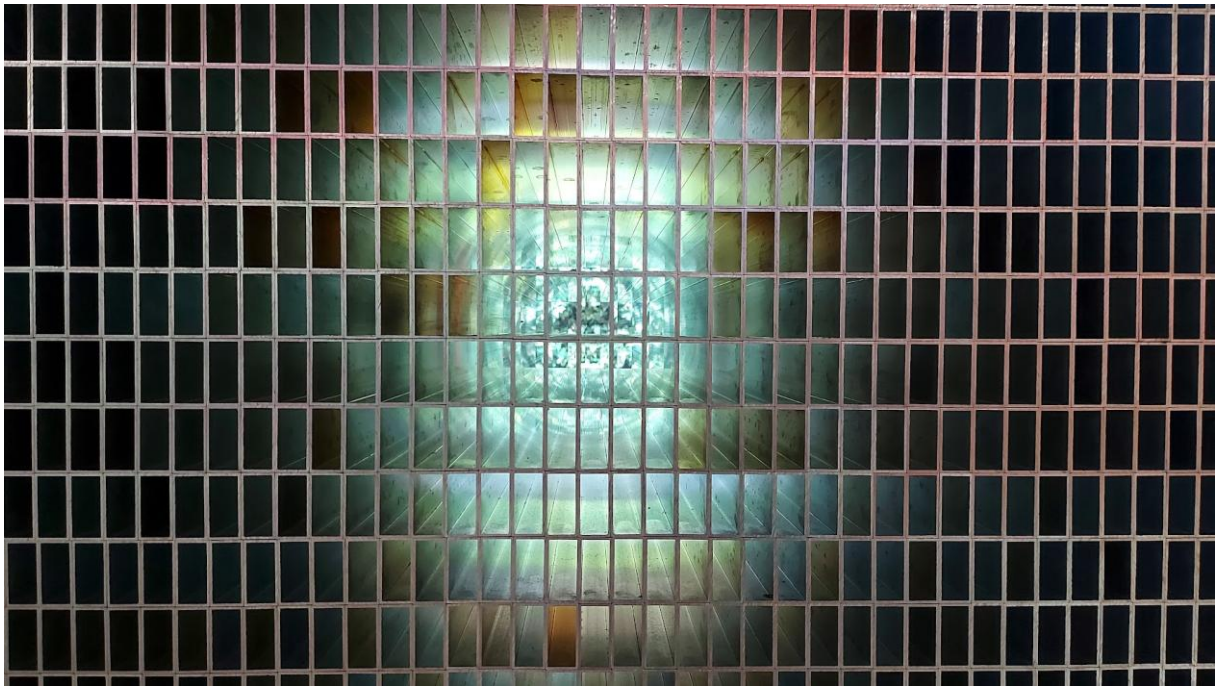

6. kép Kilátás a Madeira Cable Car végállomásáról *(Forrás: saját fotó)*

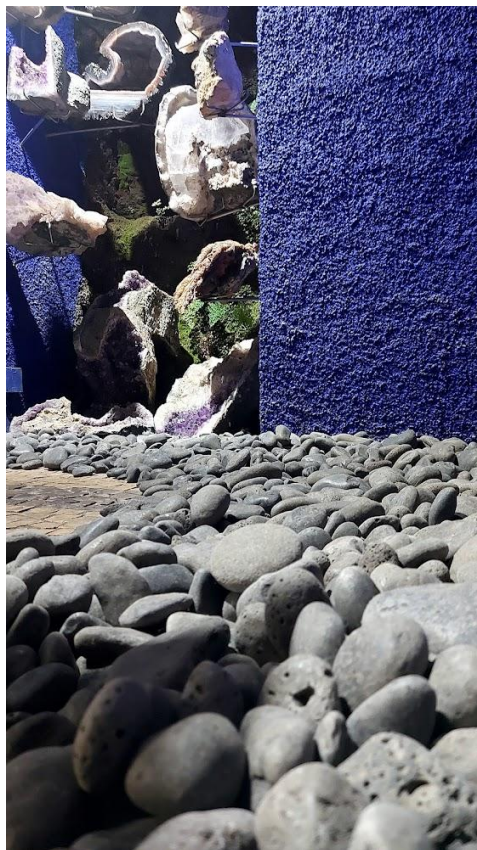
Végállomása a Monte Palace – Tropical Garden, Madeira egyik fő látványossága, a legnagyobb a botanikus kertjei közül több mint 100.000 fajt bemutató exotikus növényvilággal és kültéri történelmi múzeummal. A több mint 70.000 négyzetméteres kert karbantartása nagyon sok helyi lakos számára ad munkát. A buja növényzet mellett csempékre festett történelmi emlékek, modern képgaléria, ásványkiállítás és néhány különleges állatfaj teszi mindenki számára egy igazi élménnyé ezt a parkot **(7-10. kép)**.

7. kép Portugália történelmének csempéi *(Forrás: saját fotó)*

8. kép Modern képzőművészet – másképp (Forrás: saját fotó)

9. kép Egy ásványkiállítás margójára (Forrás: saját fotó)

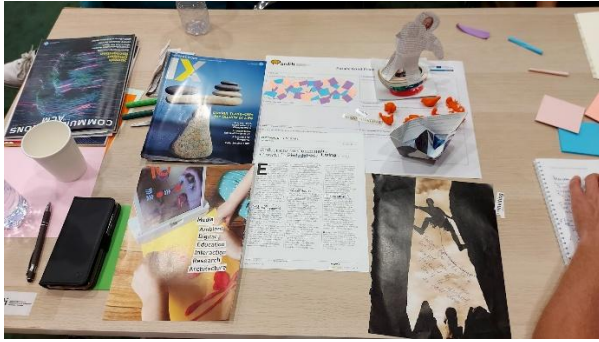
10. kép Flamingók a kert szívében (*Forrás: saját fotó*)

A hegyről történő lejutást Tobogganokkal oldották meg a szervezők. Mindamellet, hogy a két férfi által tolt vesszőből fonott szánkók különleges élményt nyújtottak (**11. kép**), fontos megjegyezni, hogy ennek üzemeltetése egy közösségi kezdeményezésen alapul és 160 fő számára ad munkát. A szánkók készítőitől kezdve a toló embereken keresztül a szánkók szállítását megoldó kisteherautók vezetői, vagy éppen a helyi árusok is mind ugyanahhoz a céghez tartoznak, akik egy helyi közösség tagjaiból tevődnek össze. A közösségi összefogás, és a fenntarthatóságra való törekvés kitűnő példája volt ez a vállalkozás.

11. kép Tobogganok Madeirán – hagyományos közlekedés modern funkcióval (Forrás: saját fotó)

A program második napján (2025. október 8. szerda) a délelőtti szeminárium ismét az ARDITI épületében folytatódott, ahol ezúttal egy kreatív feladatot kaptunk. Az előző napi csapatok különböző technikák (gyurma, papír, újságkivágatok, origami, stb.) segítségével mutatták be tapasztalataikat a jógyakorlatok alkalmazhatóságát tekintve. **(12. kép)** A nemzetközi megközelítés és a generációk közötti különbségek mind-mind arra mutattak rá, hogy mennyire fontos a sokszínűség a projektek és jó gyakorlatok megtervezéséhez és kivitelezéséhez. Ahogyan a mi projektünket bemutató svéd partner többször is hangsúlyozta: „Jó dolog fontosnak lenni, de még fontosabb jónak lenni.” („It is important to be nice, but it is more important to be nice.”). A szemináriumon megfogalmazott javaslatokat és ötleteket az ARDITI a különböző kutatóegységeinek munkájába is igyekszik majd beilleszteni.

12. kép Kreatívan a jó gyakorlatok nyomában (Forrás: saját fotók)

A délutáni program külső helyszíneken folytatódott A Funchaltól 9 km-re elhelyezkedő, szintén tengerparti fekvésű Câmara de Lobos nevű kisvárosban két jó gyakorlatot ismertünk meg. Elsőként látogatást tettünk a Quintinha S. João-ban, ahol betekintést nyertünk egy olyan vállalkozás működésébe, ahol néhány négyzetméteren belül a modern művészetek iránti érdeklődők (Galeria Lourdes), a madeirai borok kedvelői (szőlőültetvény és borászat) és a vallási turizmust (Jesus Maria José Kápolna) keresők egyaránt megtalálhatják, amit keresnek (**13-14. kép**).

13. kép Madeira, ahol együtt terem a szőlő és a banán (Forrás: saját fotó)

14. kép Testnek és léleknek... (Forrás: saját fotók)

Mindemellett elvonulásra vagy alkotásra alkalmas hellyel is szolgálnak, egy kis garzonnal, amelyet a korábbi borászat helyén alakítottak ki csodálatos kilátással. A tulajdonosok korábban sérült gyermekek számára is szerveztek alkotótábort, az itt született munkákból egy kisebb kiállítást rendeztek be a bérelhető házban.

A második jó gyakorlat ugyanezen a településen, kissé távolabb volt helyileg, habár az odavezető gyalogúton már látható és tapintható volt ennek a közösségnek a jelenléte. Az útmentén újrahasznosított színesre festett hordókba ültetett növények mellett haladtunk el, a házak falain esetleg ajtóin feldarabolt kólás és sörös alumíniumdobozokból készített madarakat ábrázoló képek, vagy éppen a kerítések mentén mosógépdobozból kialakított kaspók sorakoztak (15-17. kép).

15. ábra Teatro Metaphora – az újrahasznosítás művészei 1. (Forrás: saját fotó)

16. ábra Teatro Metaphora – az újrahasznosítás művészei 2. (Forrás: saját fotó)

17. ábra Teatro Metaphora – az újrahasznosítás művészei 3. (Forrás: saját fotó)

Ez utóbbiak már újra-újrahasznosítottak voltak, hiszen korábban a város ezen installációk befogadására kialakított utcáiban hangulatos lámpaernyőkként kerültek először a nagyközönség elé. Ez mind a Teatro Metaphora műve, ami egy nagyon különleges kezdeményezés, ahol az alapító helyi alkotók mellett a világ különböző részeiből érkező 18-30 éves önkéntesek is részt vesznek az újrahasznosítás művészetében. Ez a 2009-ben alapított non-profit szervezet a közösség fejlődését szolgáló kulturális, oktatási és környezetvédelmi tevékenységeket szervez. A szervezet tevékenységei elengedhetetlen

részét képezik Madeira kreatív közösséggé válásának átfogó stratégiájának, és maga a szervezet is az innováció és a változás találkozási pontja, amelynek célja a sziget kiválóságának erősítése.

A program 3. napján (2025. október 9. csütörtök) a szemináriumi munka az ARDITI Oktatási Szolgáltatásának a bemutatásával kezdődött, amely októbertől júniusig áll az iskolai csoportok rendelkezésére. Egy-egy kiszállásuk alkalmával 10-12 témakörből (pl. virtuális valóság, mesterséges intelligencia, tengerszennyezés, parti erózió, cetfélék megismerése, idegtudományok, stb.) választhatnak az iskolák, fontos számukra a STEM-oktatás. Alapelvük a „Learn by doing.” („Tanulj a gyakorlatból!”). Ezt követően Richt Sterk, a holland projektvezető, a fríz partner nevében bemutatta a 2026. januárjában megrendezésre kerülő leeuwardeni soron következő, és egyben utolsó, „Pressure Cooker” esemény tervezett szakmai programját, valamint felhívta a figyelmet néhány olyan releváns problémára, amelyeknek megoldására javaslatokat várnak. A napi program és a „Pressure Cooker” esemény zárásaként a peer review munka szakértői ismertették munkájuk eredményeit. A szakmai út során szerzett tapasztalatok nemcsak a projekt témáját tekintve voltak rendkívül fontosak és hasznosak, hanem a jó gyakorlatok révén közelebb kerülhettünk a madeirai szemléletmód még alaposabb megismeréséhez és az ehhez kapcsolódó magatartás helyszíni példákkal támogatott jobb megértéséhez.

Tekintettel a WizzAir menetrendjére, másnap délután utaztunk haza Debrecenbe (Funchal-Budapest-Debrecen), így lehetőségünk volt még körülnézni egy kicsit Funchalban, sétálni az óceán partján és megfogadni, hogy ide még vissza kell térni... **(18-24. kép)**

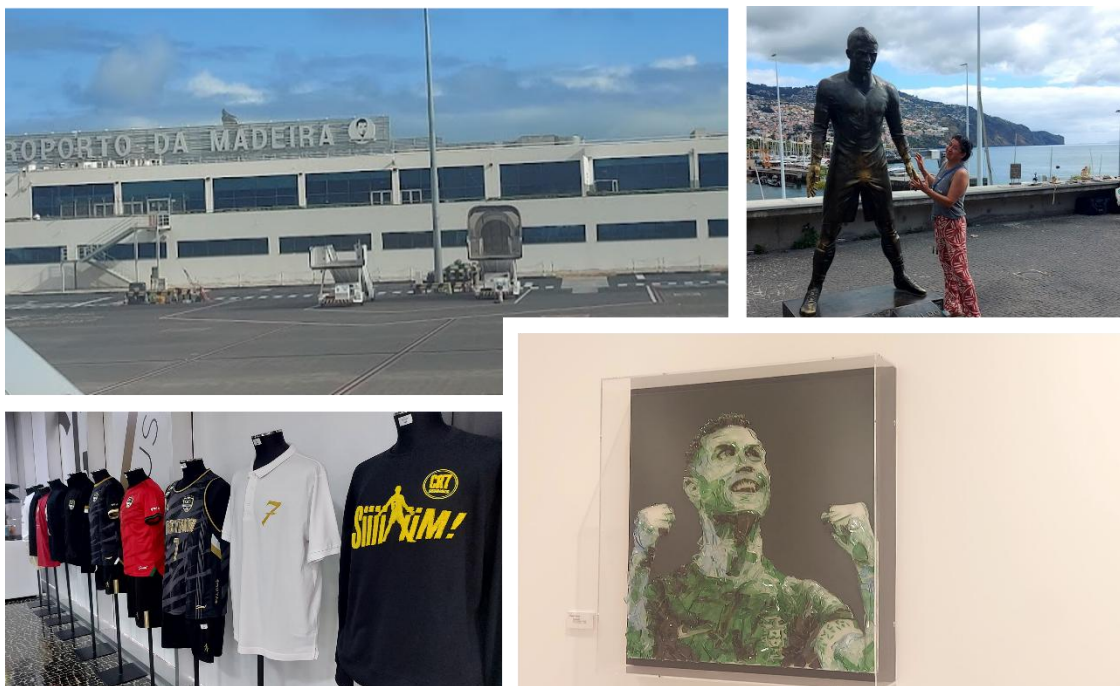
18. kép Gasztroélmények Funchalban (Forrás: saját fotók)

19. kép Fények és színek játéka Madeira felett (*Forrás: saját fotók*)

20. kép Funchal ajtói (*Forrás: saját fotók*)

21. kép Madeira büszkesége: CR7 minden mennyiségben (Forrás: saját fotók)

Kérjük, amennyiben a fenti bejegyzés szövegét vagy képanyagát szeretné felhasználni, az alábbi hivatkozást használja:

Czimre Klára (2025): Madeira – egy portugál sziget tele jó gyakorlatokkal. Útibeszámoló. *DE TTK Földtudományi Intézet, Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék, Debrecen*